

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОГЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

№ БД - 3.05

2019 йил "15" оу

Соғлиқни саклаш вазирлиги

107 - йўлини бўйича

2019 йил "26" ибрис

АСАБ КАСАЛЛИКЛАРИДА ҲАМШИРАЛИК ИШИ

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 500 000- Соғлиқни саклаш ва ижтимоий таъминот

Таълим соҳаси: 510 000- Соғлиқни саклаш

Таълим йўналиши: 5510700- Олий ҳамширалик иши

Тошкент – 2019

Ўзбекистон Республикаси Согликни саклаш вазирлигининг 2019 йил “25” 04 даги “102” – сонли буйрганинг 2 -иловаси билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Ўзбекистон Республикаси Соғликни саклаш вазирлиги ҳузуридаги тиббиёт олий ва ўрта маҳсус касб-хунар таълим муассасалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2019 йил “16” 04 даги “2” – сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фан дастури Олий ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўкув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашда маъқулланган, ОУМТВнинг 2016 йил “7” /2 даги 1000-сонли буйрги билан келишилган.

Фан дастури Тошкент тиббиёт академиясида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

- Рахимбаева Г.С. – ТТА, “Асаб қасалликлари” кафедра мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор.
- Муратов Ф.Х. – ТТА, “Асаб қасалликлари” кафедра профессори, тиббиёт фанлари доктори.
- Газиева Ш.Р. – ТТА, “Асаб қасалликлари” кафедра ассистенти

Такризчилар :

- Гафуров Б.Г. - ТВМОИ “Неврология” кафедра мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор.
- Разикова И.С. - ТТА “Ҳамширалик иши” кафедра мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор.

Фан дастури Тошкент тиббиёт академияси Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2019 йил “27 03” даги “8”-сонли баённома),

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Ушбу дастури Ўзбекистон Республикаси Давлат таълим стандарти ва бакалавриат таълим йўналиши малака талабларига асосланган ҳолда тузилган. Ҳар томонлама камол топган юксак билимли ҳамшира, шахсни тарбиялаб етиштиришда, унинг илмий дунёқараши ва амалиётини шакллантиришда муҳим рол ўйновчи асаб касалликлари фани бўлиб, унинг ушбу дастури ўз ичига умумий ва хусусий неврология қамраб олган. Унда талабанинг табиий ва тиббий-биологик фикрлашнинг шаклланиши учун зарур бўлган, асаб тизимини клиник анатомияси, физиологияси, асосий неврологик касалликларни этиологияси, патогенез ва диагностикаси, олдини олиш ва профилактика масалалари ҳақида маълумотлар берилган.

Ушбу дастур асаб тизимининг клиник анатомияси, заарланиш синдромлари ва уларнинг текшириш усуллари, асаб касалликларини этиологияси, диагностикаси, ҳамда ўқиш жараёнида назарий ва амалий кўникмаларни ўзлаштириш, ўткир неврологик касалликларни олдини олиш, эрта диагностикаси, профилактикаси, реабилитация ва парвариш масалалари, неврологик беморларда параклиник текширувларни ўtkазиш принциплари ҳақида талабаларга билим берилади ва бўлгуси олий маълумотли ҳамширада клиник фикрлаш, касаллик ва унинг белгиларини асослаш учун замин яратиб беради.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Асаб касалликлари фанни ўқитишдан **мақсад** – талабаларга умумий ва клиник неврология асосларини, касалликлар профилактикасини, эрта диагностикаси ва даволаш усулларини ўргатишдан иборат.

Фанни вазифаси:

- умумий ва хусусий неврологиянинг асосий томойилларини;
- неврологик касалликлари, уларнинг этиологияси, патогенези, таснифи, клиник кўринишлари, асоратлари ва даволаш принциплари тўғрисида тушунчаларни шакллантириш;
- bemorlarни неврологик кўрув кўникмаларини эгаллаш;
- ўткир неврологик касалликларда биринчи шошилинч ёрдам бериш кўникмаларини эгаллаш;
- ўткир неврологик ҳолатлар учраганда тез ёрдам кўрсатиш амалий кўникмаси ишлаб чиқиш;
- аҳоли орасида соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишга ўргатиш;
- bemorlarда реабилитация ва парвариш принциплари тўғрисида тушунчаларни шакллантириш.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйдаги талаблар қўйилади.

Талаба:

- умумий неврология асослари;
- энг кўп тарқалган неврологик касалликларни ва неврологик синдромларни этиологияси, патогенези ҳақида **тасаввурга эга бўлиши;**

- соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишни;
- асосий неврологик касаллуклари ва синдромларни эрта диагностика усулларини;
- профилактикаси, парвариш ва реабилитация түғрисида тушунчаларни **билиши ва улардан фойдалана олиши керак**;
- ҳаракат сферасини текшириш;
- ҳаракат координациясини текшириш;
- сезги сферасини текшириш;
- кўз ҳаракатлантирувчи нервларни текшириш;
- юз нервларни текшириш;
- бульбар синдромни текшириш;
- менингиал симптомларни текшириш;
- тортилиш симптомларни текшириш **амалий кўникмаларига (шу жумладан клиник амалий кўникмаларига) эга бўлиши керак.**

III. Асосий қисм (маъруза машғулотлари)

1 - мавзу. Муқаддима. Асаб тизимини клиник анатомияси.

Муқаддима. Неврология фанинг қисқача тарихи, хозирги замон неврологиясининг ютуқлари ва келажаги хақида. Функционал ташхис услублари. Асаб тизимини гистологияси. Нейрон. Марказий ва периферик нерв тизимини клиник анатомияси. Олий нерв фаолияти. Ярим шарлар заарланиш синдроми.

2 - мавзу. Цереброваскуляр касаллуклар.

Асаб тизими касаллукларининг классификацияси. Бош миянинг қон билан таъминланиши. Цереброваскуляр касаллуклар классификацияси. Ишемик ва геморрагик инсультлар: этиологияси, клиникаси, диагностикаси, даволаш усуллари ва профилактикаси. Аҳоли орасида соғлом турмуш тарзини тарғибот қилиш орқали олдини олиш чора-тадбирлари.

3 - мавзу. Асаб тизимининг яллиғланиш касаллуклари.

Энцефалитлар, менингитлар, менингоэнцефалитлар, лептоменингитлар, миелитлар, полиомиелитлар. Яллиғланиш касаллукларини классификацияси. Этиологияси, клиникаси, диагностикаси, даволаш усуллари ва профилактикаси. орқа мия ва умуртқанинг касб касаллуклари билан қиёсий ташхис ўтказиш. Интоксикациялар. Аҳоли орасида соғлом турмуш тарзини тарғибот қилиш орқали олдини олиш чора-тадбирлари.

4 - мавзу. Асаб системасининг наслий касаллуклари.

Классификация. Нерв–мушак касаликлар (миопатиялар), пирамид, экстрапирамид ва мияча заарланиш билан кечадиган систем дегенерациялари. Этиологияси, клиникаси, диагностикаси, даволаш усуллари ва профилактикаси. Медико-генетик консультацияси.

5 - мавзу. Эпилепсия ва пароксизмал ҳолатлар.

Эпилепсия ва тутқаноқ синдромлари. Таснифи, эпилептик хуружларни турлари. Эпилепсия диагностикаси, даволаш принциплари. Синкопал ҳолатлар: таснифи, дифференциал ташхис, асосий сабалари ва даволаш принциплари. Ахоли орасида соғлом турмуш тарзини тарғибот қилиш орқали олдини олиш чора-тадбирлари.

IV. Амалий машғулотларни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Фан бўйича машғулотлар 50% назарий (маъзуза ва амалий машғулот) ва 50% амалий қисм (ўкув клиник амалиёт)дан иборат бўлган ҳолда ўтказилади. Амалий машғулотнинг назарий ва амалий қисми ўзаро боғлиқ ҳолда ўтказилади.

Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Асаб тизимининг клиник анатомияси. Олий нерв фаолияти. Бош мия зарарланиш синдроми.

2. Ҳаракат фаолияти, координацияси ва экстрапирамидал тизим.

3. Сезги анализатори.

4. Бош мия нервлари. Бульбар ва псевдобульбар синдром.

5. Асаб касалликларини инструментал диагностикаси.

6. Қон – томир касалликлари.

7. Асаб тизимини яллигланиш касалликлари.

8. Эпилепсия ва пароксизмал ҳолатлар.

9. Периферик нерв тизими касалликлари.

10. Асаб тизимини демиелинизацияли ва дегенератив касалликлари.

11. Асаб тизимининг наслий касалликлари.

12. Хуш бузилиш синдроми. Кома.

Амалий машғулот давомида аниқ бир мавзуларни назарий жиҳатдан чуқур ўрганиш, услубий жиҳатдан долзарб бўлган мавзуларни чуқур тахлил қилиш, алоҳида муоммолар бўйича илмий жиҳатдан ишлаб чиқиш мақсадида саволжавоб, сухбат, доклад ва рефератларни муҳокама қилиш, ёзма назорат ишларини олиш, вазиятли масалаларни муҳокама қилиш ва тест саволларига жавоб бериш орқали эгалланилади. Шу билан бирга машғулот давомида интерфаол усуллардан ва компььютер, инновацион технологиялардан фойдаланган ҳолда назарий билимларни мустаҳкамлаш лозим.

Амалий машғулотларни ўтказишда қуйидаги дидактик тамойилларга амал қилинади:

- Амалий машғулотларни мақсадини аниқ белгилаб олиш;

- Ўқитувчининг инновацион педагогик фаолияти бўйича билимларни чуқурлаштириш имкониятларига талабаларда қизиқиш уйғотиш;

- Талабада натижани мустақил равишда қўлга киритиш имкониятини таъминлаш;

- Талабани назарий-методик жиҳатдан тайёрлаш.

“Неврология” фани бўйича клиник амалиётни ўтиш даврида талабалар

амалий кўникмаларни ўзлаштиришлари кўзда тутилган.

Амалий кўникмалар рўйҳати:

1. Ҳаракат сферасини текшириш
2. Ҳаракат координациясини текшириш
3. Сезги сферасини текшириш
4. Кўз ҳаракатлантирувчи нервларни текшириш
5. Юз нервларни текшириш
6. Бульбар синдромни текшириш усуллари
7. Менингиал симптомларни текшириш усуллари
8. Тортилиш симптомларни текшириш усуллари.

Ўқув клиник амалиётни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Талабаларнинг “Неврология” фани бўйича клиник амалиёти таълим жараёнининг 50%ини ташкил қиласди ва амалий машғулотлар “Асад қасалликлари” бўлимида ва маслаҳат поликлиникаси невролог хонасида ўтказилади.

Амалий машғулотда амалий кўникмаларга ўргатиш жараёни батафсил режалаштирилади ва бир неча босқични ўз ичига олади:

1. Биринчи босқич – машғулотнинг мақсади ва вазифаларидан келиб чиқган ҳолда ўрганилаётган амалий кўникмани ўрганиш мотивацион асоси аниқланади, унинг назарий жиҳатлари муҳокама қилинади. Амалий кўникмаларни амалга ошириш учун керакли асбоб-анжомлар ишлаш механизми, ишлатиш қоидалари билан талиштирилади.

Биринчи босқични амалга ошириш учун кафедрада барча асбоб анжомлар мавжуд ва ишчи ҳолатда бўлиши лозим.

2. Иккинчи босқич – амалий кўникмани намойиш қилиб бериш ва қўп марта машқ қилиш. Бу босқични амалга ошириш учун амалий кўникмаларни қадамма қадам алгоритми педагог томонидан ва видеофильмлар орқали намоиш этилади, алгоритм асосида босқич тўғри бажаришга алоҳида эътибор қаратилади. Талаба амалий кўникмани мустакил, бироқ педагог назорати остида муляжлар, тренажёрлар, фантомлар ва манекенларда, қўп марта машқ қилиб ўрганадилар. Бошида барча босқичларини алоҳида, кейинчалик умумлаштирган ҳолда тўлиқ ва тўғри бажара олгандан сўнг беморда қўллашга руҳсат берилади (имитацион тренинг).

Иккинчи босқични амалга ошириш учун кафедра томонидан ишлаб чиқилган амалий кўникмалар қадамма қадам алгоритми ва видеофильми, ўқув-услубий қўлланмаси, бажариш схемаси ёки техникаси ва ҳ.к., баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилган бўлиши лозим. Муляжлар, тренажёрлар, фантомлар ва манекенлар, имитаторлар, асбоб анжомлар бўлиши лозим ва керакли шарт шароитлар (максимал даражада иш шароитига яқин моделлаштирилган) яратилиши лозим. Бу босқичда педагог назорат қиласди ва керак бўлганда талабалар ишидаги хатоликларни тўғирлайди. Бу жараёнда талаба ҳаракатлари видеотасвирга олиниб ўзига намойиш этилиши, танқидий муҳокама қилиниши мумкин. Талаба, унинг хатоси нимада эканлигини, ўқитувчига ва бошқа

талабаларга тушунтириб беради ва сўнгра муолажани такрорлайди. Интерфаоллик шунда намоён бўладики, бунда бошқа талабалар эксперт сифатида чиқишида ва ўқитилаётган талабанинг амалий кўникмани тўғри ўзлаштирганлигини баҳолашда иштирок этадилар. Амалий кўникма афтоматизм даражасигача етказилиши мақсадга мувофиқ.

3. Учинчи босқич - ўрганилган билим ва амалий кўникмани bemorda қўллаш. Бу босқичда талаба ўзлаштирилган билим ва амалий кўникмани турли хил клиник холатларда (шу жумладан шошилинч ҳолатларда) қўллашга, олинган натижаларни таҳлил қилишга ва шу маълумотлар асосида ҳаракат тактикасини белгилашга педагог назоратида ўргатилади.

Учинчи босқични амалга ошириш учун кафедра томонидан ишлаб чиқилган ўқув, услубий қўлланмалар, фотосуратлар, вазиятли масалалар ва тестлар тўплами, кейслар, клиник протоколлар, диагностика ва даволаш стандартлари, ўргатувчи касаллик тарихлари ва амбулатор карталар ва х.к. ишлатилиши лозим. Интерфаоллик шунда намоён бўладики, бунда бошқа талабалар нафақат эксперт сифатида чиқишида ва ўқитилаётган талабанинг амалий кўникмани тўғри ўзлаштирганлигини баҳолашда балки командада ишлашда иштирок этадилар.

4. Тўртинчи босқич – хулоса. Бу босқичда педагог талаба томонидан олинган билим ва эгаллаган кўникмани bemorlarда, турли хил вазиятларда, фаолият жараёнида тўғри ва тўлиқ қўллай олишига ишонч ҳосил қилиши керак ва шунда амалий кўникма ўзлаштирилди деб ҳисобланади.

Тўртинчи босқични амалга ошириш учун талаба bemor билан мустақил ишлаши педагог томонидан назорат қилинади, тиббий ҳужжатларни, касаллик тарихини ёзиб ҳимоя қилганда баҳоланади.

Машғулот сўнггида ўқитувчи ҳар бир талабанинг амалий кўникмани ўзлаштирганлигини тасдиқлайди. Талаба амалий кўникмани ўзлаштира олмаган вазиятларда, машғулотдан ташқари вақтда мустақил ўзлаштириш тавсия этилади ва педагогга қайта топширади. Талаба барча амалий кўникмаларни ўзлаштирган ҳолда фанни ўзлаштирган ҳисобланади.

Лаборатория ишларини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

Фан бўйича лаборатория ишлари намунавий ўқув режада кўзда тутилмаган.

V. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Асаб тизимининг онтогенези
2. Вегетатив асаб тизимининг анатомияси ва физиологияси
3. Тос органларни иннервацияси ва бузилиш синдромлари
4. Бош мия хажмли ва паразитар касалликлари
5. Гипоталамик синдром.
6. Соматоневрологик синдромлар (ревматизм, жигар, буйрак, ўпка касалликлари).

Фан бўйича мустақил иш аудитория ва аудиториядан ташқари ўтказилади.

Талаба мустақил ишини ташкил этишда қўйидаги шакллардан фойдаланилади:

- Аудитория машғулотларидан ташқари тренажёр, муляж ва симуляцион залларида/марказларида тасдиқланган амалий кўнималарни педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва амалий кўнималарни ўзлаштириш дафтарларида акс эттириш;
- Тиббиёт ОТМ клиникалари ва клиник ўқув базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган клиник навбатчиликда тасдиқланган амалий кўнималарни навбатчи шифокор-педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;
- Беморлар курациясида даволовчи ёки навбатчи шифокор билан назорат қилишда иштирок этиш;
- Ахоли орасида санитар оқартув ишларни сухбат ва маъruzalarни ўтказиш;
- Айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;
- Берилган мавзу бўйича ахборот (реферат) тайёрлаш;
- Фаннинг бўлимлари ёки мавзулари устида маҳсус ёки илмий адабиётлар (монографиялар, мақолалар) бўйича ишлаш ва маъruzalар қилиш;
- Вазиятли ва клиник муаммолларга йўналтирилган вазиятли масалалар ечиш;
- Кейс (реал клиник вазиятлар ва клиник вазиятли масалалар асосида case-study) ечиш.
- График органайзерларни ишлаб чиқиш ва тўлдириш;
- Кроссвордлар тузиш ва ечиш;
- Презентация ва видеороликлар тайёрлаш ҳамда мустакил иш жараёнида кенг қўллаш ва х.к.

Фан бўйича курс иши (лойиҳаси)

Фан бўйича курс иши ўқув режасида кўзда тутилмаган.

VI. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбаалари Асосий адабиётлар

1. Рахимбаева Г.С. Асад касалликларда ҳамширалик иши. Дарслик. –Тошкент. “Voris”. 2014 й.
2. Ибодуллаев З.Р. Асад касалликлари. Дарслик. -Тошкент. “Fan va tehnologiya”. 2013й.
3. Асадуллаев М.М. Асад касалликлари пропедевтикаси. Дарслик. –Тошкент. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. 2008 й.

Қўшимча адабиётлар

1. Котова С. В. Сестринское дело в неврологии. - Москва. “ГЭОТАР – Медиа”. 2015г.

2. Маджидов Н.М., Гафуров Б.Г., Маджидова Ё.Н. Хусусий неврология. Дарслик. - Тошкент. "Sharq". 2012 г.
3. Попелянский В.И. Заболевания периферической нервной системы. Монография. –Москва. 2007 г.
4. Ходос Х.-Б.Г. Нервные болезни. Учебник. - Москва. "Медицинское информационное агентство" 2002.

Интернет сайтлари:

1. <http://www.mmascience.ru/mpf/eco/coursetruda>,
2. <http://medprom.ru>,
3. <http://www.libonline.ru>,
4. <http://tradebooks.ckbib.ru>,
5. www.medline.ru,
6. www.rusmedserv.com.
7. <http://drmed.ru/p.php/25/>
8. www.d5.spb.ru
9. www.medico.ru
10. www.med-katalog.ru health.rambler.ru
11. www.medico.ru